

Анонимизиран текст

Превод

C-303/20 - 1

Дело C-303/20

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

8 юли 2020 г.

Запитваща юрисдикция:

Sąd Rejonowy w Opatowie (Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

27 септември 2019 г.

Ищец:

Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg) S.A.

Ответник:

КМ

[...]

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

Опатов, 27 септември 2019 г.

Sąd Rejonowy w Opatowie I Wydział Cywilny (Районен съд Опатов, I-во
Гражданско отделение) в състав:

[...]

след като на 27 септември 2019 г. в Опатов в съдебно заседание разгледа

делото, образувано по паричен иск на Ultimo Portfolio Investment
(Luxembourg) S.A., Люксембург,

срещу КМ

определи:

отправя до Съда на Европейския съюз в Люксембург следния преюдициален въпрос:

- I. Изпълнено ли е надлежно и в достатъчна степен изискването, наложено на държавите членки в член 23 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета — за въвеждане в националното право на ефективни, пропорционални и възпиращи санкции при неизпълнение от кредитора на задължението за оценка на кредитоспособността на потребителя — със санкцията за отговорност за административно нарушение, която е предвидена в член 138с, параграф 1 от полския *Kodeks wykroczeń* (Административнонаказателен кодекс) при неизпълнение на задължението за оценка на кредитоспособността на потребителя, съдържащо се в член 8, параграф 1 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета?
- II. спира производството по делото (член 177, параграф 1, т. 3¹ от [*Kodeks postępowania cywilnego* (Граждански процесуален кодекс)] **[ориг. 2]**

МОТИВИ

към определението от 27 септември 2019 г.

- I. Разпоредби от националното право.
 - а) **Член 9 от Ustawa z 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Закон от 12 май 2011 г. за потребителския кредит, [консолидиран текст,] Dz.U.2019.1083)**
 1. Преди сключване на договор за потребителски кредит кредиторът е длъжен да извърши оценка на кредитоспособността на потребителя.
 2. Оценката на кредитоспособността се извършва въз основа на информация, получена от потребителя, или въз основа на информация, събрана от съответните бази данни или регистрите с данни на кредитора.
 3. При поискване от кредитора потребителят е длъжен да представи документите и информацията, необходими за извършване на оценката на кредитоспособността.
 4. Ако кредиторът е банка или друга институция, оправомощена по силата на закона да отпуска кредити, оценката на кредитоспособността се

извърша съгласно член 70 от Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 г. - Prawo bankowe (Закон от 29 август 1997 г. за банките) и другите приложими правила за тези субекти, като се вземат предвид параграфи 1—3.

b) Член 138с, параграфи 1а и 4 от Kodeks wykroczeń (Административнонаказателен кодекс)

1а. Със същото наказание (глоба) се наказва онзи, който при сключването с потребител на договор за потребителски кредит не изпълни задължението за оценка на кредитоспособността. [ориг. 3]

4. Ако предприятието е субект, който не е физическо лице, предвидената в разпоредбите на параграфи 1—3 отговорност се носи от лицето, управляващо предприятието, или лицето, оправомощено да сключва договори с потребителите.

с) Член 24 от Административнонаказателния кодекс

1. Глобата е в размер от 20 до 5000 [полски] злоти [(PLN)], освен ако в закон е предвидено друго.

2. Ако за административно нарушение, извършено с цел извличане на имуществена облага, се налага наказание арест, освен това наказание се налага и глоба, освен ако налагането на глоба не е целесъобразно.

3. При налагането на глоба се вземат под внимание доходите на извършителя, неговите лично и семейно положение, имуществено положение и възможности за приходи.

d) Член 45 от Административнонаказателния кодекс

1. Наказуемостта за административното нарушение отпада, ако е изтекла една година от извършването му; ако в същия период е започнало производство, наказуемостта за административното нарушение отпада с изтичането на 2 години след края на този период.

II. Установени факти и обстоятелства по делото.

На 23 май 2018 г. заемодателят, дружеството Aasa Polska S.A., Варшава, и ответничката, КМ, сключват договор за заем (потребителски кредит), носещ номер 40725167. Общият размер на заема е определен на 5 000,00 PLN, а общата дължима сума на 8 626,58 PLN. Последната сума включва следните задължения: 5000,00 PLN — главница по заема, 536,58 PLN — лихви върху главницата за целия период на действие на договора, 2490,00 PLN — такса за подготовка [ориг. 4] и 600 PLN — административна такса. Заемът е трябвало да бъде погасен на 24 вноски по 408,00 PLN в периода от 22 юни 2018 г. до 22 май 2020 г.

Към момента на сключване на разглеждания договор ответничката има задължения, произтичащи от 23 договора за заем и кредит. Общата дължимата сума по тези договори възлиза на 261 850,00 PLN, а общият размер на месечните вноски по тези задължения е в размер на 8198,00 PLN. На 24 юни 2019 г. общият размер на задълженията на ответничката възлиза на 163 500,00 PLN

Към момента на сключване на разглеждания договор съпругът на ответничката (АВ) има задължения, произтичащи от 24 договора за заем и кредит. Общата дължимата сума по тези договори възлиза на 457 830,00 PLN, а общият размер на месечните вноски по тези задължения е в размер на 9974,35 PLN.

Към момента на сключване на разглеждания договор ответничката работи по трудов договор с възнаграждение от 2300,00 PLN нето. Съпругът на ответничката не работи и не получава никакви доходи поради заболяване.

Разглежданият договор е сключен с участието на кредитен посредник. Преди сключването на договора заемодателят не проверява имущественото положение на ответничката и размера на нейните задължения. В хода на разговорите, предхождащи сключването на договора за заем, не са задавани никакви въпроси относно имущественото положение на ответничката или нейния съпруг; по-специално за размера на техните доходи и задължения.

Вземането, произтичащо от разглеждания договор за заем, е продадено на дружеството Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg) S.A. със седалище в Люксембург.

На 4 април 2019 г. правоприменикът на заемодателя предявява иск срещу КМ пред Sąd Rejonowy w Opatowie (Районен съд Опатув) за [ориг. 5] присъждане на сумата от 7139,76 PLN ведно със законната лихва за забава, считано от предявяването на иска да издължаването.

В писмената си защита ответничката КМ твърди, че искът трябва да бъде отхвърлен изцяло.

С указания от 14 юни 2019 г. на пълномощника на ищеца е разпоредено да предостави информация за действията, предприети от заемодателя с цел оценка на кредитоспособността на ответничката, и документите, получени при проверката на кредитоспособността на ответничката. Разпореждането не е изпълнено, като пълномощникът на ищеца още не е предоставил никаква информация и никакви документи.

III. Мотиви за отправяне на преюдициалното запитване.

Съгласно член 8 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски

кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета „[д]ържавите членки гарантират, че преди сключването на договора за кредит кредиторът оценява кредитоспособността на потребителя въз основа на достатъчно информация, получена, когато е уместно, от потребителя и, ако е необходимо, въз основа на справка в съответната база данни. Държавите членки, чието законодателство задължава кредиторите да направят оценка на кредитоспособността на потребителя въз основа на справка в съответната база данни, могат да запазят в сила това изискване“. По нататък, в член 23 от същата директива се посочва, че „[д]ържавите членки установяват система от санкции за нарушаване на националните разпоредби, приети съгласно настоящата директива, и вземат всички необходими мерки **[ориг. 6]** за гарантирано прилагане на тези санкции. Предвидените санкции следва да бъдат ефективни, пропорционални и възпиращи“. Същевременно, съгласно съображение 47 от Директивата „[д]ържавите членки следва да установят система от санкции за нарушаване на разпоредбите на настоящата директива и да гарантират тяхното привеждане в изпълнение. Докато изборът на санкции е по усмотрение на държавите членки, то предвидените санкции следва да бъдат ефективни, пропорционални и възпиращи“.

Съгласно член 9 от Закона от 12 май 2011 г. за потребителския кредит [...] „[п]реди сключване на договор за потребителски кредит кредиторът е длъжен да извърши оценка на кредитоспособността на потребителя“ (параграф 1). „Оценката на кредитоспособността се извършва въз основа на информация, получена от потребителя, или въз основа на информация, събрана от съответните бази данни или регистрите с данни на кредитора“ (параграф 2). „При поискване от кредитора потребителят е длъжен да представи документите и информацията, необходими за извършване на оценката на кредитоспособността“ (параграф 3). „Ако кредиторът е банка или друга институция, оправомощена по силата на закона да отпуска кредити, оценката на кредитоспособността се извършва съгласно член 70 от [Закона от 29 август 1997 г. за банките] и другите приложими правила за тези субекти, като се вземат предвид параграфи 1—3“ (параграф 4).

В полското право неизпълнението на задължението за проверка на кредитоспособността на потребителя се санкционира от член 138с, параграфи 1а и 4 от Административнонаказателния кодекс. Неизпълнението на задължението за оценка на кредитоспособността на потребителя представлява административно нарушение и са наказва с наказание глоба в размер от 20 до 5 000 PLN. Трябва също да се отбележи, че санкцията за отговорността за административното нарушение е единствената санкция, предвидена в полското право за неизпълнение на задължението за проверка на кредитоспособността на потребителя. Неизпълнението или ненадлежащото изпълнение на това задължение — съгласно вижданията в полската правна доктрина и практиката на полските съдилища — не води до недействителност на договора и не **[ориг. 7]** е основание за отговорност за вреди на кредитора нито спрямо потребителя, нито спрямо поръчителя или други трети лица, които дават гаранции за издължаването на потребителския

кредит. Отрицателната оценка за кредитоспособността на потребителя освен това не задължава кредитора да откаже отпускането на кредит или заем¹.

Според запитващата юрисдикция санкцията за отговорността за административното нарушение, предвидена в полското право, не съответства на изискването в Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета.

Разглежданата санкция е неефективна, тъй като не насърчава кредиторите и заемодателите, особено действащите в сектора на т.нар. сенчесто банкиране и бързи заеми, да извършват оценка на кредитоспособността на потребителя. Красноречив пример за това е разглежданият случай, както и други случаи с идентична фактическа обстановка, които вече са разглеждани от запитващата юрисдикция. Анализът на фактическата обстановка в разглеждания случай, както и в много други случаи, ясно показва, че заеми и кредити се отпускат на лица с големи задължения, които нямат никакви източници на доходи или пък получават неголеми доходи и срещу които нееднократно са водени изпълнителни дела. Представяната от заемодателите или кредиторите информация за проверката в базите данни на лицето, кандидатстващо за кредит или заем, обикновено е фиктивна и не отразява действителното положение на нещата. Според запитващата юрисдикция настоящият случай е пример за прилагане на посочения вид практика и този извод се подкрепя от обстоятелството, че ищецът още не е предоставил информацията за оценката на кредитоспособността на ответничката и **[ориг. 8]** информацията за ответничката, получена от базите данни, по-специално тези на дружествата *Biuro Informacji Gospodarczej InfoMonitor S.A.*, Варшава, *Krajowy Rejestr Długów Biuro Informacji Gospodarczej S.A.*, Вроцлав, *Biuro Informacji Kredytowej S.A.*, Варшава, *Rejestr Dłużników ERIF Biuro Informacji Gospodarczej S.A.*, Варшава, и базата данни на *Związek Banków Polskich* (Сдружение на полските банки). Трябва да се отбележи, че от текста на формуляра с информация относно заема, искан от ответничката, е видно, че преди сключването на договора заемодателят декларира, че е извършил проверка за ответничката в посочените бази данни, а в договора за заем ответничката упълномощава заемодателя да се обърне към *Biuro Informacji Kredytowej* (Служба за кредитна информация), за да получи информация, представляваща банкова тайна. В самия договор същевременно се предвижда, че упълномощаването за извършването на тези действия е предпоставка за изпълнението на законовото изискване за проверка на

¹ Czech Tomasz, *Kredyt konsumencki. Komentarz*, II-ро изд., SIP Lex, решение на [Sąd Apelacyjny] w Warszawie (Апелативен съд Варшава) от 7.5.2014 г., VI ACa 945/13, LEX № 1469473; решение на [Sąd Apelacyjny] w Kielcach (Апелативен съд Келце) от 11.06.2014 г., II Ca 452/14, LEX № 1511361; решение на [Sąd Apelacyjny] w Białymstoku (Апелативен съд Бялисток) от 6.11.2014 г., I ACa 452/14, LEX № 1566930, решение на [Sąd Najwyższy] (Върховен съд) (7) от 30.9.1996 г., III CZP 85/96, OSP 1997 № 7—8, позиция 139.

кредитоспособността на клиента и съответно е условие за сключването на договора за заем и отпускането на последния.

Предвид събраните доказателства от запитващата юрисдикция в хода на главното производство, по-специално информацията за броя и размера на задълженията на ответничката и нейния съпруг, описаните по-горе действия на заемодателя могат да се разглеждат само като безпочвени декларации, които нямат нищо общо с изпълнението на задължението за извършване на надлежна проверка на кредитоспособността на клиента. Трябва освен това да се отбележи, че игнорирането на оценката на кредитоспособността на потребителя се счита за фактор, привличащ клиенти, и съществен елемент от рекламата на кредитора или заемодателя. Често се срещат реклами, в които директно става въпрос за отпускане на заем или кредит без предварителна оценка на кредитоспособността на потребителя, която практика намира отражение в изразите „заем без ВІК [проверка в Biuro Informacji Kredytowej (Служба за кредитна информация)] за 5 минути“, „заем по декларация“, и дори „заем със съдебен изпълнител за 15 минути“. Трябва да се отбележи, че отрицателните последици от използването на този вид практики са забелязани от полските власти и са отразени в [ориг. 9] мотивите към правителствения проект на закон за изменение на някои закони с цел противодействие на лихварството (реф. № 3600 на парламента)². Трябва обаче да се добави, че поради изтичането на VIII-та легислатура на Сейма, обхващаща периода от 2015 г. до 2019 г., въпросният проект отпада и не търпи последващо развитие, а предвидените в него промени в крайна сметка не са приети.

Санкцията, предвидена в полското право, няма и възпиращо действие, което се доказва от рекламирането на стопанска дейност, изразяваща се в отпускане на заеми и кредити чрез представяне на информация за игнорирането на оценката на кредитоспособността на потенциалния клиент. Трябва освен това да се добави, че игнорирането на оценката на кредитоспособността на потребителя или извършването на ненадеждна оценка на тази способност е реална практика и води до отпускане на заеми и кредити на задължители лица и на такива, които не дават гаранции за изплащането им. Според запитващата юрисдикция използването на такъв вид практики изключва възможността за постигане на една от целите на Директивата, предвидена в съображение 26, а именно „насърчаване на отговорното поведение на всички етапи от кредитното правоотношение“ и „кредиторите да не кредитират по безотговорен начин или да не предоставят кредити без предварителна оценка на кредитоспособността“. Толерирането на тези практики води и до неизпълнение на задължението на държавите членки да упражняват необходимия надзор с цел избягване на такова поведение и да приложат необходимите средства за санкциониране на кредиторите в такива случаи.

² <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3600>

Според запитващата юрисдикция липсата на възпиращ ефект се дължи на прекалено малката санкция, предвидена за неизпълнение на задължението за проверка на кредитоспособността на потребителя. Неизпълнението на това задължение съставлява административно нарушение, за което се налага само наказание глоба в размер от 20 до 5 000 PLN. Наказуемостта на административното нарушение по принцип отпада с изтичането на една година от момента на неговото извършване, а ако **[ориг. 10]** в същия период е започнато производство, наказуемостта за административното нарушение отпада с изтичането на 2 години след края на този период. Отговорност за административното нарушение носят само физическите лица; този вид отговорност същевременно не засяга юридическите лица, както и организационните единици без правосубектност. Това обаче е от съществено значение, тъй като много субекти, занимаващи се с отпускане на заеми и кредити на полския пазар, действат под формата на юридически лица. Санкцията за отговорността за административното нарушение не засяга кредитора или заемодателя като юридическо лице или организационна единица, а само физическото лице, което лично действа в качеството на кредитор или заемодател, или лицето, управляващо предприятието, или пък лицето, оправомощено да сключва договори с потребителите. Кредиторът или заемодателят, което са юридически лица, фактически не носят никаква отговорност за неизпълнение на задължението за проверка на кредитоспособността на потребителя преди сключването на договора. Неизпълнението на това задължение няма никакво отражение върху валидността на сключения договор и не лишава кредитора от ползите, произтичащи от този договор; по-специално правото на лихви или комисиони. Според запитващата юрисдикция честото игнориране на задължението за оценка на кредитоспособността на потребителя доказва, че санкцията, предвидена в полското право, не действа възпиращо и не обезкуражава кредиторите или заемодателите да отпускат по безотговорен начин заеми и кредити. Заемодателят или кредиторът, който отпуска кредит или заем без да изпълни задължението за извършване на оценка на кредитоспособността на потребителя, не губи никоя от ползите, произтичащи от сключения договор за заем или кредит. Санкцията за отговорността за административното нарушение се отнася само за физическите лица и не засяга пряко или непряко самия кредитор или заемодател.

Според запитващата юрисдикция санкцията за отговорността за административното нарушение не притежава и необходимата пропорционалност спрямо тежестта на неизпълнението на задължението за извършване на оценка на кредитоспособността на потребителя. Тук трябва **[ориг. 11]** да се отбележи, че преддоговорното задължение на кредитора за извършване на оценка на кредитоспособността на кредитополучателя цели защита на потребителите от рисковете от прекомерна задлъжнялост и неплатежоспособност, като допринася за постигането на целта на Директива 2008/48 за предвиждане в областта на потребителските кредити на пълна и задължителна хармонизация в редица ключови области, считана за

необходима, за да се осигури на всички потребители в Съюза високо и равностойно равнище на защита на техните интереси и за да се улесни изграждането на добре функциониращ вътрешен пазар на потребителски кредити. Задължението за извършване на оценка на кредитоспособността на потребителя трябва да гарантира ефективна защита на потребителите срещу безотговорното отпускане на кредити, които надхвърлят финансовите им възможности и могат да доведат до неплатежоспособността им³.

С оглед на гореизложеното, според запитващата юрисдикция, задължението за извършване на оценка на кредитоспособността на потребителя има съществено значение за постигането на целите на директивата и не може да се разглежда като несъществена и дори ненужна тежест. Действията, насочени към оценяване на кредитоспособността на потребителя, извършвани от кредиторите или заемодателите, също не могат да бъдат привидни, а трябва да са реални и подходящи за изпълнението на това задължение. Липсата на подходящи санкции при неизпълнение на задължението за извършване на оценка на кредитоспособността на потребителя благоприятства безконтролното задлъжняване и води до изпадане в спирала на задлъжнялост. До това се стига в случая на ответничката, тъй като размерът на нейните задължения е значителен, а до това положение до голяма степен се е стигнало поради неизпълнение от заемодателя на задължението за проверка на кредитоспособността на потребителя. Липсата на подходящи санкции също така не насърчава кредиторите да променят практиките си в посока към стриктно спазване на задълженията, които са им наложени с Директива 2008/48 и правната уредба за [ориг. 12] нейното транспониране в правния ред на държавите членки. Това обаче се отразява отрицателно на постигането на една от целите на Директивата, а именно осигуряване на ефективна защита на потребителите срещу безотговорното отпускане на кредити, които надхвърлят финансовите им възможности и могат да доведат до неплатежоспособността им.

Според запитващата юрисдикция отправянето на настоящото преюдициално запитване се налага, за да се развеят описаните по-горе съмнения, и е необходимо за правилното разрешаване на разглеждания спор. Отговорът на въпроса ще има непосредствено значение за преценката на последиците от неизпълнението на задължението за оценка на кредитоспособността на потребителя, като освен това ще бъде отправна точка както по този случай, така и в други случаи с идентичен или сходен фактически и правен контекст. Отговорът е необходим поради липсата на произнасяния на Съда на ЕС, които пряко да се отнасят до съдържащия се в преюдициалното запитване въпрос и описаната по-горе практика на игнориране на задължението за извършване на оценка на кредитоспособността на потребителя, което положение според запитващата юрисдикция има отрицателно отражение

³ Решение на Съда на ЕС от 27 март 2014 г., C-565/12.

върху постигането на целите на Директивата и значително отслабва ефективността на правната уредба на Съюза.

При това положение и с оглед на гореизложеното запитващата юрисдикция се произнесе така, както е посочено в точка I от диспозитива на определението.

[...] **[ориг. 13]** [спиране на производството]

[...] [национални процесуални разпоредби]

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ